

УДК: 340.6:061.24:378.661

**ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ КОМІСІЙНИХ
СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ НА КАФЕДРАХ СУДОВОЇ
МЕДИЦИНИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ергард Наталія Миколаївна,

к.мед.н., доцент, доцент кафедри

Біляков Андрій Миколайович,

д.мед.н., професор, професор кафедри

Михайличенко Борис Валентинович,

д.мед.н., професор, завідувач кафедри

Плетенецька Аліна Олександрівна,

к.мед.н., асистент кафедри

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

м. Київ, Україна

ergard2017@ukr.net

Анотація. У статті викладена судово-медична оцінка питання доцільності проведення комісійних судово-медичних експертиз викладачами кафедр судової медицини у закладах вищої освіти на засадах медичної реформи та реформи в галузі медичного права України.

Ключові слова: судово-медична експертиза, медична реформа, медичне право, викладачі.

Вступ. На сьогоднішній день, в умовах, коли відбувається реформування медичної системи охорони здоров'я в Україні, постала необхідність обговорення проблем правового регулювання медичної діяльності, які виникають при проведенні комісійних судово-медичних експертиз.

Варто зазначити, що комісійні судово-медичні експертизи «... проводяться з метою усунення протиріч між раніше проведеною експертизою та іншими

матеріалами справи у випадку необґрунтованості висновків або сумнівів слідчого, прокурора, судді або суду в правильності проведення експертизи, а також з метою встановлення терміну зачаття, здатності до запліднення, проценту втрати професійної працездатності ... і правильності надання медичної допомоги у випадках притягнення до кримінально відповідальності медичних працівників за «професійні правопорушення» у відповідності до п. 3. «Правил проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи» Наказу №6 від 17.01.1995 року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» [1]. У відповідності до п. 4. даного Наказу також зазначено, що «Залежно від характеру експертизи до складу комісії можуть входити як фахівці тільки в галузі судово-медичної експертизи, так фахівці інших медичних (в тому числі і фахівці медико-соціальних експертних комісій МОЗ) і немедичних спеціальностей [1]. За своїм процесуальним становищем всі вони при проведенні експертизи є експертами».

Враховуючи те, що за своїм процесуальним статусом на даний час лише експерти можуть бути залучені до проведення комісійних судово-медичних експертиз, це і викликає велику кількість проблемних питань у регулюванні медичної діяльності.

Мета роботи – моніторинг проблемних правових питань щодо проведення комісійних судово-медичних експертиз лише в Бюро судово-медичної експертизи України, а також аналіз доцільності проведення таких судово-медичних експертиз викладачами кафедр судової медицини в закладах вищої освіти.

Матеріали та методи дослідження. Об'єктом дослідження були матеріали кримінальних проваджень та медична документація, в тому числі Висновки експертів.

Результати та їх обговорення.

По-перше, законодавством передбачено певні строки проведення судово-медичної експертизи. Однак завантаженість всіх Бюро судово-медичної експертизи в Україні призводить до затягування строків проведення

експертизи, що не лише обмежує права обвинуваченого чи потерпілого, але й, наприклад, може впливати на строки зберігання гістологічних матеріалів [2, 4].

Так, наприклад, черга в ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» становить декілька років. Також необхідно зауважити, що в матеріалах, наданих на експертизу, можуть бути відсутні необхідні експертіві відомості для проведення повноцінної експертизи. Так, наприклад, відсутність гістологічних матеріалів викликає необхідність у порушенні клопотання про надання таких матеріалів ініціатором проведення експертизи. Але все це відбувається тільки тоді, коли підходить черга її проведення (тобто, за декілька років). Тут також, необхідно звернути увагу на те, що відповідно до «Правил проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної гістології бюро судово-медичної експертизи» Наказу № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України», зберігання гістологічного архіву становить три роки [2]. Надалі він підлягає знищенню. Проте, у випадку, якщо саме від гістологічного матеріалу залежить вирішення спірних моментів в експертному дослідженні, то потерпілий чи звинувачений втрачає можливість довести свою правоту в суді.

По-друге, судово-медичні експертизи, які проводяться з метою усунення протиріч між раніше проведеною експертизою, а також з метою встановлення терміну зачаття, здатності до запліднення, проценту втрати загальної працездатності та правильності надання медичної допомоги у випадках притягнення до кримінальної відповідальності медичних працівників за «професійні правопорушення» потребують висококваліфікованих знань і повинні бути доручені судово-медичним експертам, які мають науковий ступінь не менше, ніж кандидата медичних наук (PhD) та мати не нижче, ніж першу кваліфікаційну категорію зі спеціальності «Судово-медична експертиза». В Австрії та Німеччині для проведення таких судово-медичних експертиз залучаються експерти, які мають науковий ступінь, оскільки такі експертизи є складними і потребують не лише висококваліфікованих знань, але й науково-

обґрунтованого підходу для проведення об'єктивного та повноцінного дослідження.

Однак, як показує практика, в більшості судово-медичних бюро України комісійні судово-медичні експертизи проводять фахівці, які не мають відповідної кваліфікаційної категорії та наукового ступеня. Тому і більшість проаналізованих нами експертиз мають недостатній рівень якості.

На кафедрах судової медицини у закладах вищої освіти працюють викладачі-практики, які мають науковий ступінь доктора філософії та доктора наук. Вони проводять наукові дослідження з різних проблемних питань, які виникають у судово-медичних експертів, таких як встановлення зажиттєвості ушкоджень, тривалості життя після отримання травми, яка несумісна із життям, визначення давності настання смерті, в тому числі, гнилісно зміненого трупа тощо. Ці наукові дослідження допомагають судово-медичним експертам у їх складній роботі та вирішенні спірних питань.

Однак, нажаль, в п. 7 Розділу I Закону України «Про судову експертизу» вказано, що «...Судово-експертну діяльність у кримінальному провадженні здійснюють державні спеціалізовані установи ... Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз». Отже, кафедри судової медицини закладів вищої освіти до них не відносяться [3].

Проте, необхідно зауважити, що в п. 7 Розділу I Закону України «Про судову експертизу» також зазначено, що «... Судово-експертну діяльність у кримінальному провадженні здійснюють державні спеціалізовані установи, а в інших випадках – також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та умовах, визначених цим Законом», тобто, відповідно до цього закону, бюро судово-медичної експертизи має право залучати у якості фахівця викладачів кафедр судової медицини і за своїм статусом вони можуть виступати там експертами. Однак, не завжди бюро судово-медичної експертизи має бажання

залучати викладачів кафедр, і виконуючою установою все ж таки залишається бюро [3]. Зрозуміло, що для проведення судово-медичної експертизи трупів дійсно необхідні певні умови його дослідження і зберігання. Однак, для проведення комісійних судово-медичних експертиз такі умови не потрібні і їх можна проводити на базі кафедр судової медицини у закладах вищої освіти.

Тому, на нашу думку, саме для проведення комісійних судово-медичних експертиз, в Законі України «Про судову експертизу» доцільно внести поправку щодо судово-експертної діяльності викладачів кафедр судової медицини закладів вищої освіти, як таких, які не є працівниками державних експертних установ.

Відносно присвоєння статусу судового експерта викладачам кафедр судової медицини закладів вищої освіти, які не є працівниками державних експертних установ, можна перейняти досвід роботи Державного науково-дослідного інституту Міністерства внутрішніх справ України (ДНДІ) та Київського науково-дослідного інституту судових експертиз (КНДІСЕ), де передбачено, що фахівець, який не працює в їх державних установах має право пройти на їх базі відповідну підготовку та здати кваліфікаційний іспит на засіданні їх Експертно-кваліфікаційної комісії та отримати відповідне посвідчення з правом проведення певних видів експертиз, а також отримати клас судового експерта, виходячи із Положень щодо його присвоєння.

Отже, враховуючи вище наведене, викладачі кафедр судової медицини закладів вищої освіти також могли б мати, наприклад, можливість здавати кваліфікаційний іспит на засіданні Експертно-кваліфікаційної комісії ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» та отримувати відповідне посвідчення з правом проведення судово-медичних експертиз, а також отримувати клас судового експерта виходячи із Положень щодо його присвоєння.

Наразі, сьогодні із всіх Бюро судово-медичних експертиз лише ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» є державною експертною установою, яка підпорядковується Міністерству охорони здоров'я

України (надалі – МОЗ України) за усіма видами діяльності, а всі інші Бюро судово-медичної експертизи в адміністративно-господарському плані відносяться до місцевих органів самоврядування, а не безпосередньо МОЗ України.

Проведення комісійних судово-медичних експертиз викладачами кафедр судової медицини закладів вищої освіти не лише б розвантажило Бюро судово-медичних експертиз в Україні, але й створювало б конкурентоспроможність серед закладів, в яких проводяться експертизи і спонукало б співробітників Бюро судово-медичної експертизи не лише до підвищення своєї лікарської кваліфікації, але й викликало б прагнення до здобуття наукового ступеня, що б однозначно вплинуло на якість самої судово-медичної експертизи.

Висновки

Результати моніторингу проблемних правових питань проведення комісійних судово-медичних експертиз в Бюро судово-медичної експертизи України, а також аналіз доцільності проведення даних експертиз викладачами кафедр судової медицини закладів вищої освіти викликають певні дискусії і потребують подальшого обговорення на державному рівні. Все це покращить якість судово-медичної експертизи, зменшить навантаження Бюро судово-медичної експертизи та забезпечить дотримання строків проведення експертизи.

Список літератури:

1. Наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток і вдосконалення судово-медичної служби України» // «Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи». – С. 35-38.

2. Наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток і вдосконалення судово-медичної служби України» // «Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної гістології бюро судово-медичної експертизи ». – С. 49.

3. Про судову експертизу: Закон України / Введений в дію Постановою Верховної Ради № 4038 а-ХІІ (4038 а-12) від 25.02.1994, ВВР, 1994, N 28, ст. 233.

4. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні. Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2000.